Korupcijos samprata ir pasireiškimas Lietuvoje. Korupcijos rizikos sveikatos apsaugoje.

Antikorupcinio švietimo skyrius
Daina Paštuolienė
2024-11-21

Turinys

- Korupcijos samprata
- Sociologinės apklausos
- Korupcijos rizikos sveikatos apsaugoje
- Naudingi šaltiniai

Korupcijos samprata

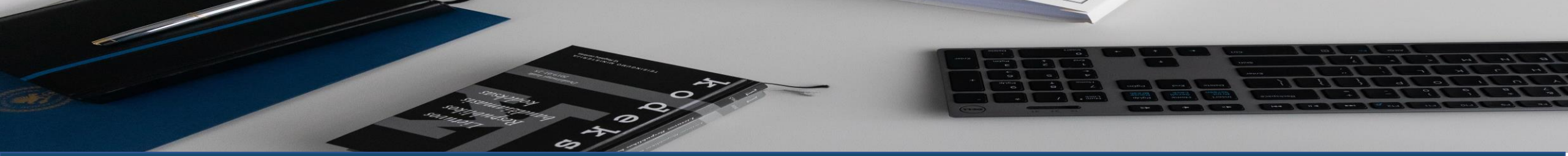

Korupcija -

bet koks asmenų, dirbančių **valstybinėje tarnyboje** (valstybės politiko, teisėjo, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ir kito jam prilyginto asmens) arba **privačiame sektoriuje**, elgesys, neatitinkantis jiems suteiktų įgaliojimų, teisės aktuose ar įmonių vidaus taisyklėse nustatytų elgesio standartų, siekiant naudos sau ar kitiems asmenims, ir taip pakenkiant valstybės, visuomenės ar atskirų fizinių arba juridinių asmenų interesams.

KORUPCIJOS PRIEŽASTYS

- Socialinės
- Teisinės
- Finansinės
- Institucinės
- **Visuomenės pilietiškumo stoka**

KORUPCIJOS PASEKMĖS

- Poveikis ekonomikai
- Poveikis valstybės valdymui
- Socialiniai padariniai
- Politiniai padariniai
- Įtaka tarptautiniams santykiams

Korupcijos kaina
nuo 3.52 % iki 11.42 % BVP

Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos skirstomos:

- **Sisteminė (didžioji) korupcija** – atvejai, kai verslo subjektai kyšius moka aukštesnio lygio valstybės tarnautojams ar politikams, siekdami palankių sprendimų jų verslui priėmimo ar gauti valstybinių užsakymų.

- **Smulkioji korupcija** – tai gyventojų mokamas neteisėtas atlygis žemesnio rango valstybės tarnautojams, siekiant išvengti nuobaudos ar norint gauti viešąsias paslaugas, išvengiant biurokratinių procedūrų ar galimo sprendimų priėmimo vilkinimo.

Pagrindiniai korupcinio pobūdžio pažeidimų veikimo bruožai:

1. Ne mažiau kaip dviejų šalių dalyvavimas (t. y. „duodantysis – imantysis“);
2. Turimi asmens įgaliojimai;
3. Naudos sau ar kitiems siekimas;
4. Elgesys priešingas turimiems įgaliojimams;
5. Slaptas veikimas.

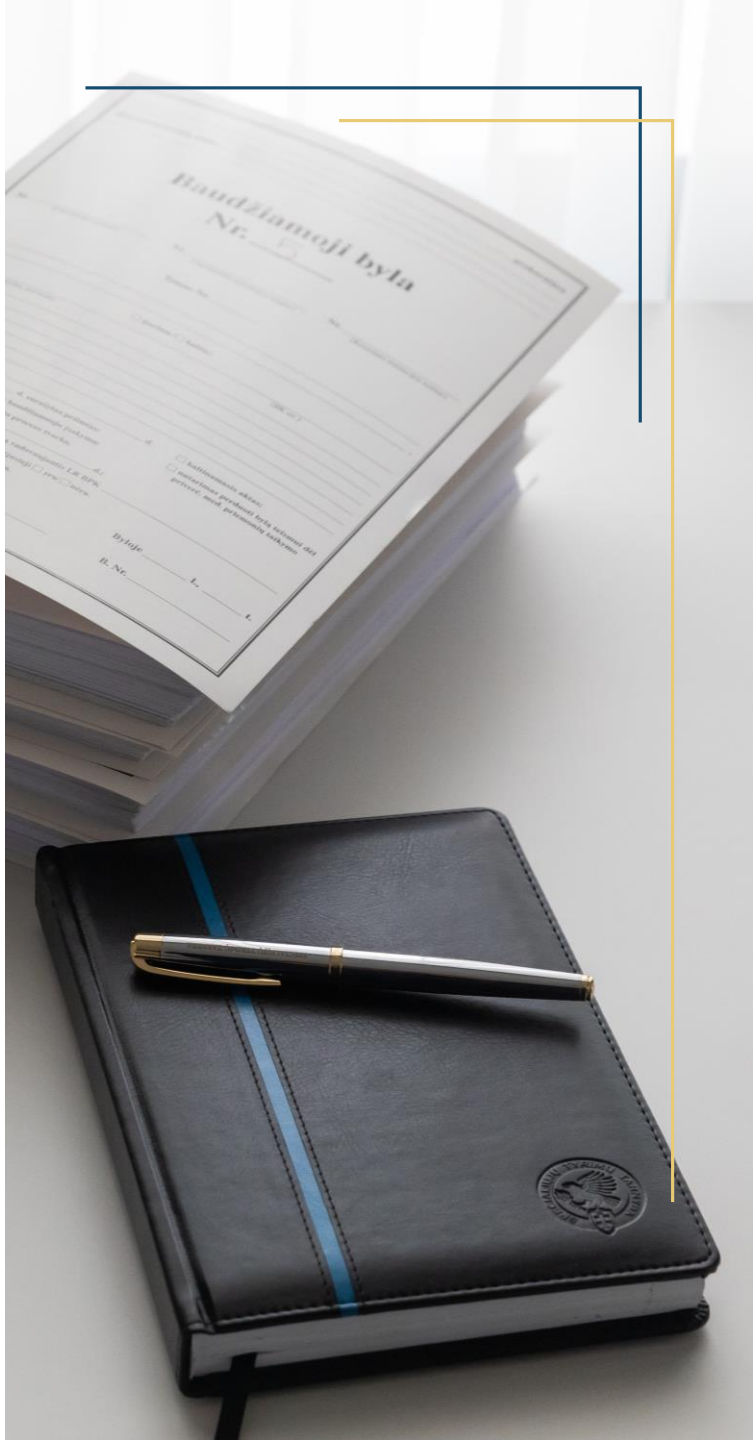

Veiklos kryptys

Korupcinių nusikaltimų tyrimas

Korupcijos prevencija

Analitinė antikorupcinė žvalgyba

Antikorupcinio sąmoningumo didinimas

LR Baudžiamasis kodeksas

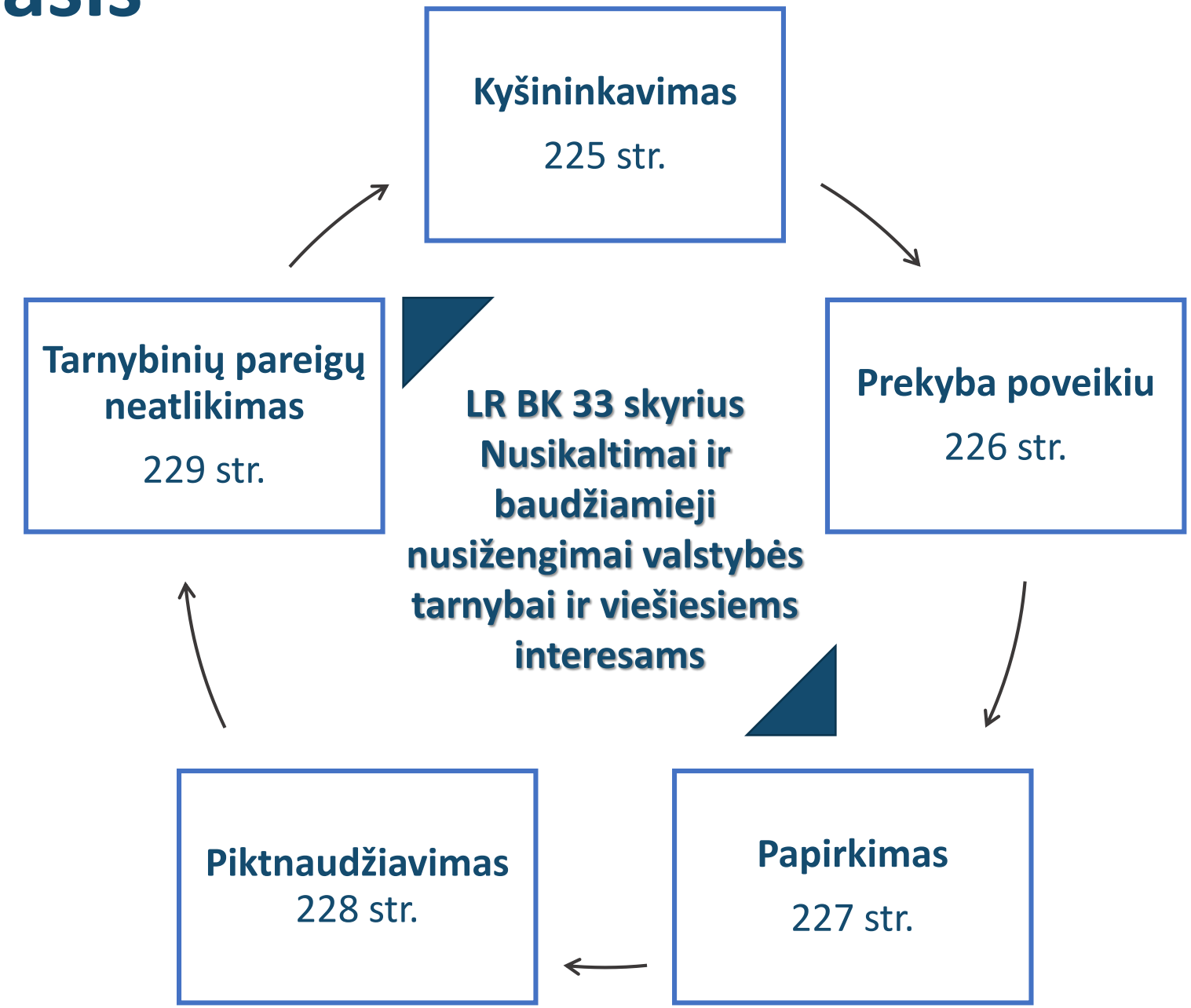

Kyšininkavimas

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225 straipsnis numato 5 savarankiškas kyšininkavimo formas:

- **kyšio priėmimą,**
- **pažadą priimti kyšį,**
- **susitarimą priimti kyšį,**
- **kyšio reikalavimą,**
- **kyšio provokavimą.**

Nusikaltimas laikomas baigtu nuo bent vienos iš paminėtų alternatyvių veikų atlikimo momento.

Kyšio dalykas –

bet kokios turtinės ar kitokios asmeninės naudos sau ar kitam asmeniui (materialios ar nematerialios, turinčios ekonominę vertę rinkoje ar tokios vertės neturinčios) forma išreikštas neteisėtas ar nepagrįstas atlygis už pageidaujamą valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą vykdant įgaliojimus.

Kyšių formos

Automobilis

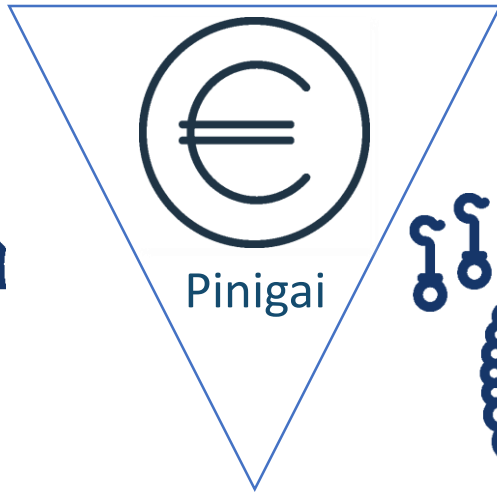

Pinigai

Brangūs papuošalai

Kelionė į egzotišką šalį

Sutartis darbams atlikti

Sociologiniai tyrimai

KORUPCIJOS SUVOKIMO INDEKSAS 2023

KSI yra vienas garsiausių pasaulyje korupcijos suvokimo tyrimų, parodantis, kaip įvairioms pasaulio valstybėms pavyksta kontroliuoti korupciją. Korupcijos mastą viešajame sektoriuje vertina įvairių sričių ekspertai ir verslo lyderiai.

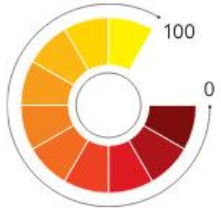

Esama padėtis 180 valstybių vertinama 100 balų skalėje nuo 0 iki 100.

0 - **labai korumpuota**
100 - **visiškai nekorumpuota**

PASAULIO **VIDURKIS 2023** METAIS **43**/100

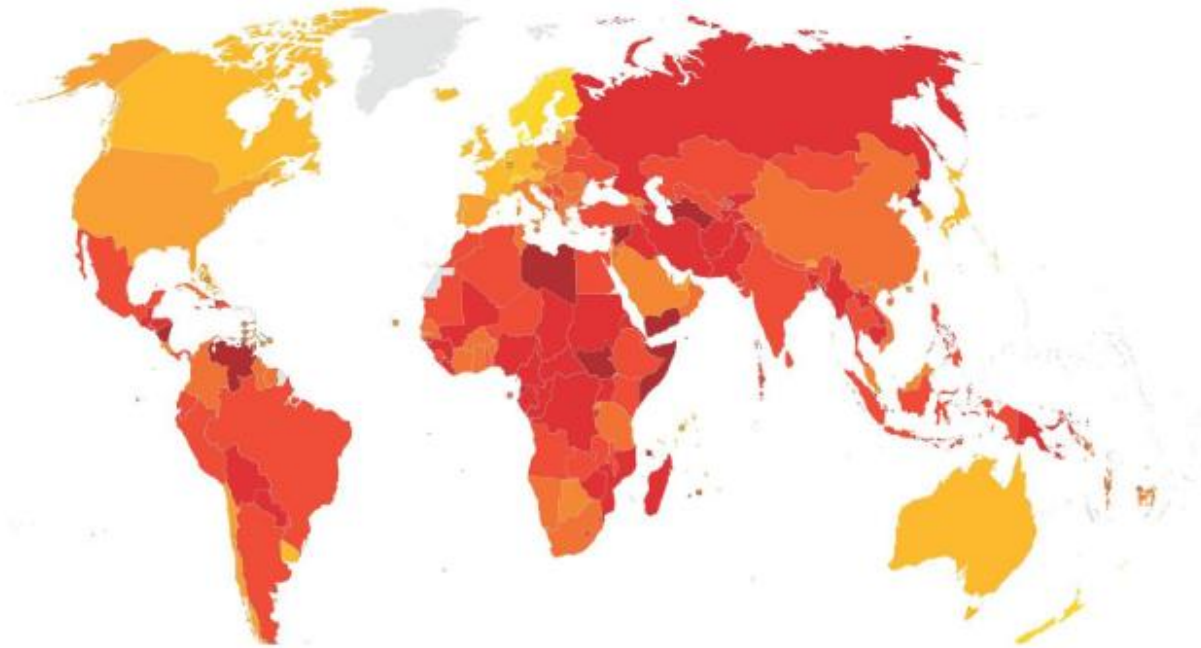

EUROPOS SĄJUNGOS VIDURKIS

64/100

Pasaulio šalių korupcijos suvokimo indeksas (KSI) 2023

Vieta	Valstybė	Balas	Vieta	Valstybė	Balas
1	Danija	*90*		<...>	
2	Suomija	*87*	104	Brazilija	*36*
3	Naujoji Zelandija	*85*	104	Serbija	*36*
4	Norvegija	*84*	104	Ukraina	*36*
5	Singapūras	*83*	108	Bosnija ir Hercegovina	*35*
6	Švedija	*82*	108	Egiptas	*35*
6	Šveicarija	*82*		<...>	
8	Nyderlandai	*79*	172	Nikaragva	*17*
9	Vokietija	*78*	172	Šiaurės Korėja	*17*
	<...>		176	Jemenas	*16*
33	Izraelis	*62*	177	Pietų Sudanas	*13*
34	Lietuva	*61*	177	Sirija	*13*
34	Portugalija	*61*	177	Venesuela	*13*
36	Latvija	*60*	180	Somalis	*11*

LIETUVOS POZICIJA

61/100

34/180 PASAULYJE

Transparency International tyrimas „Korupcijos suvokimo indeksas“, 2023‘

ES šalių korupcijos suvokimo indeksas (KSI) 2023

Vieta	Valstybė	Balas	Vieta	Valstybė	Balas
1	Danija	*90*	36	Latvija	*60*
2	Suomija	*87*	41	Čekija	*57*
6	Švedija	*82*	42	Italija	*56*
8	Nyderlandai	*79*	42	Slovėnija	*56*
9	Vokietija	*78*	47	Lenkija	*54*
9	Liuksemburgas	*78*	47	Slovakija	*54*
11	Airija	*77*	49	Kipras	*53*
12	Estija	*76*	55	Malta	*51*
16	Belgija	*73*	57	Kroatija	*50*
20	Austrija	*71*	59	Graikija	*49*
20	Prancūzija	*71*	63	Rumunija	*46*
34	**Lietuva**	*61*	67	Bulgarija	*45*
34	Portugalija	*61*	76	Vengrija	*42*
36	Ispanija	*60*			

LIETUVOS POZICIJA

12/27
EUROPOS SĄJUNGOJE

Transparency International tyrimas
„Korupcijos suvokimo indeksas“, 2023‘

„Lietuvos korupcijos žemėlapis 2023/2024“

Tyrimo pradžia – 2001 m.

Inicijuotas „Transparency International“ Lietuvos skyriaus, nuo 2011 m. – koordinuojamas STT.

Tyrimo dalys: korupcijos suvokimas, korupcinė patirtis ir antikorupcinis potencialas.

Tikslinės grupės: gyventojai, įmonių vadovai ir valstybės tarnautojai.

Respondentų skaičius:
1001 gyventojai,
503 įmonių vadovai,
1374 valstybės tarnautojai.

Korupcijos suvokimas

Korupcijos paplitimo suvokimas

KORUPCIJA – LABAI RIMTA PROBLEMA LIETUVOJE

Gyventojai	Įmonių vadovai	Valstybės tarnautojai
37 %	24 %	28 %
5 vietoje	9 vietoje ↓2	7 vietoje ↓2
tarp kitų problemų	tarp kitų problemų	tarp kitų problemų

Korupcijos masto kaitos vertinimas

PER PRAĖJUSIUS 1 METUS, KORUPCIJOS MASTAI:

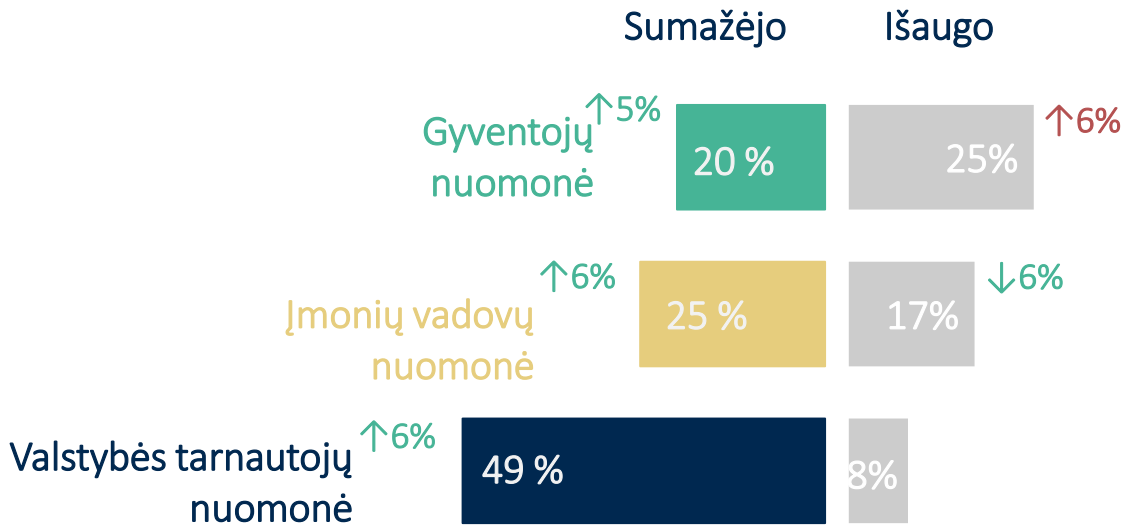

KORUPCIJA – PROBLEMA VEIKTI VERSLUI LIETUVOJE

10 % Įmonių vadovų teigia, kad korupcija – labai rimta problema jiems vykdant veiklą Lietuvoje

Rodyklėmis žymimi statistinę paklaidą peržengiantys pokyčiai, lyginant su 2022 m.

Labiausiai paplitusios korupcijos formos

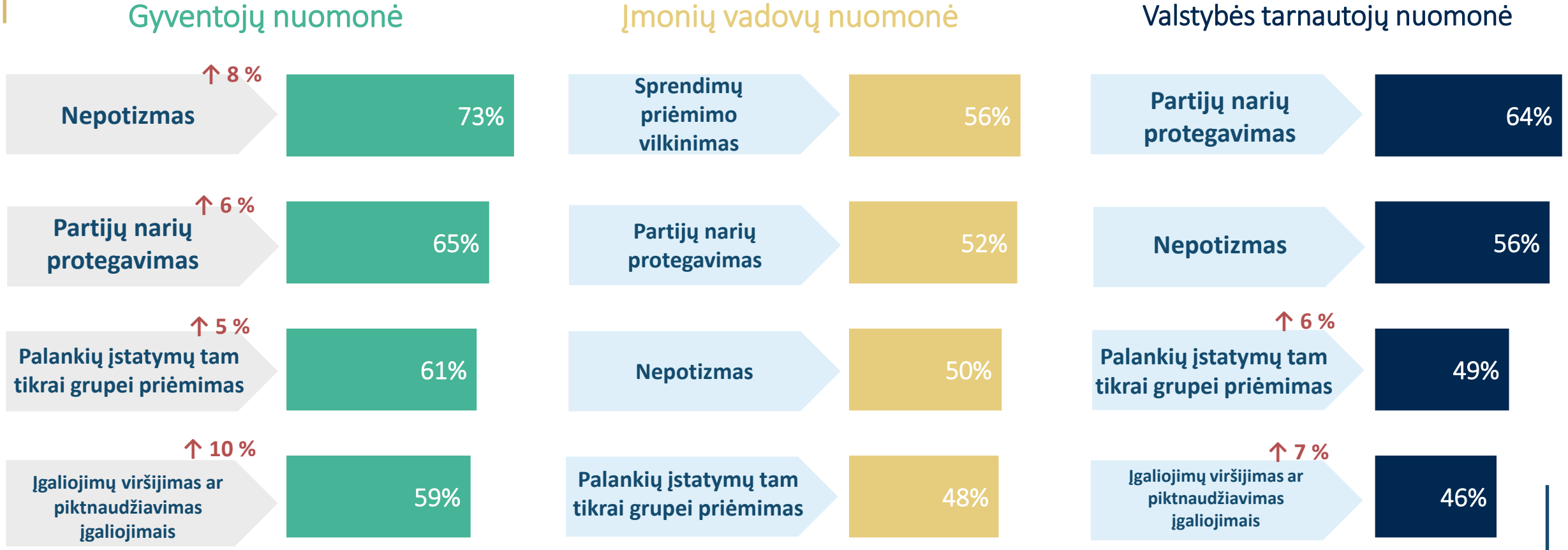

Rodyklėmis žymimi statistinę paklaidą peržengiantys pokyčiai, lyginant su 2022 m.

Korupcijos paplitimo institucijose vertinimas

INSTITUCIJŲ / SRIČIŲ KORUMPUOTUMO VERTINIMAS

Įvardinkite 5 institucijas, kurios, jūsų nuomone, šiuo metu Lietuvoje yra labiausiai korumpuotos

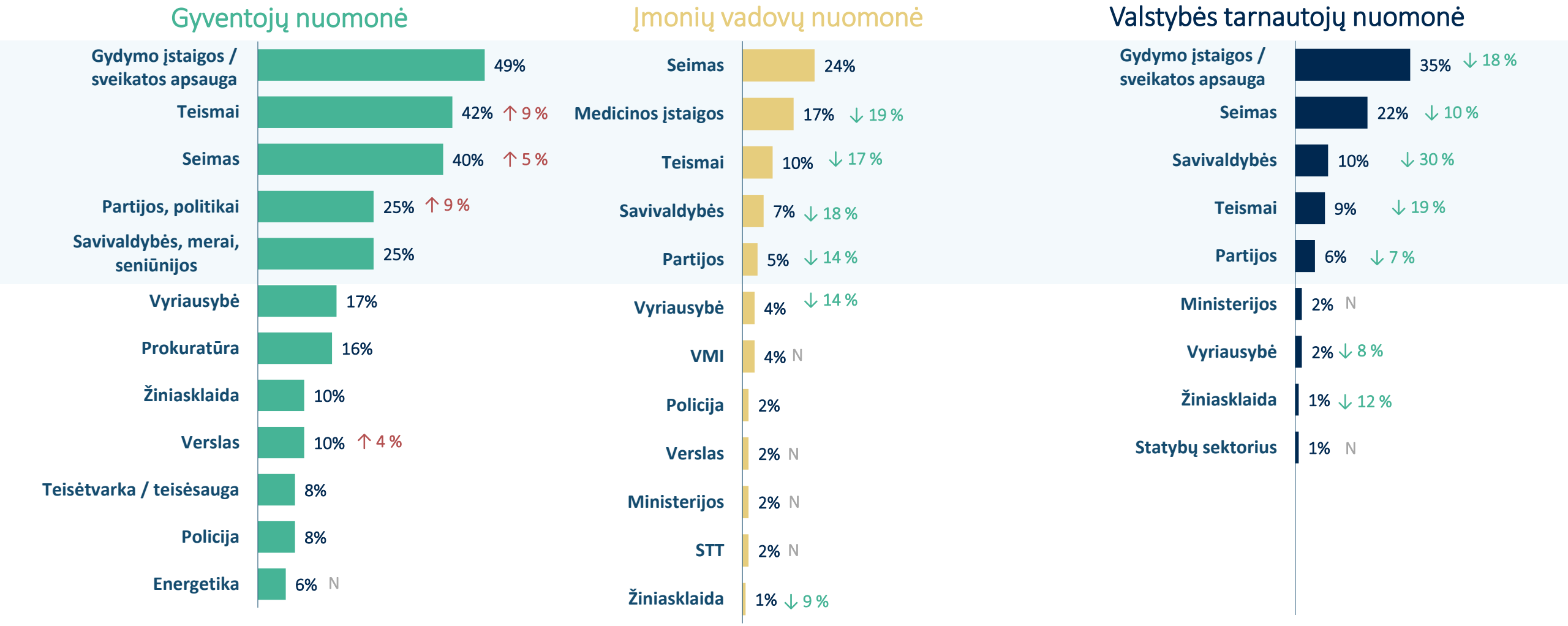

Rodyklėmis žymimi statistinę paklaidą peržengiantys pokyčiai, lyginant su 2022 m.

Korupcinė patirtis

Korupcijos patirtis

Per pastaruosius 12 mėn. teko duoti kyšį

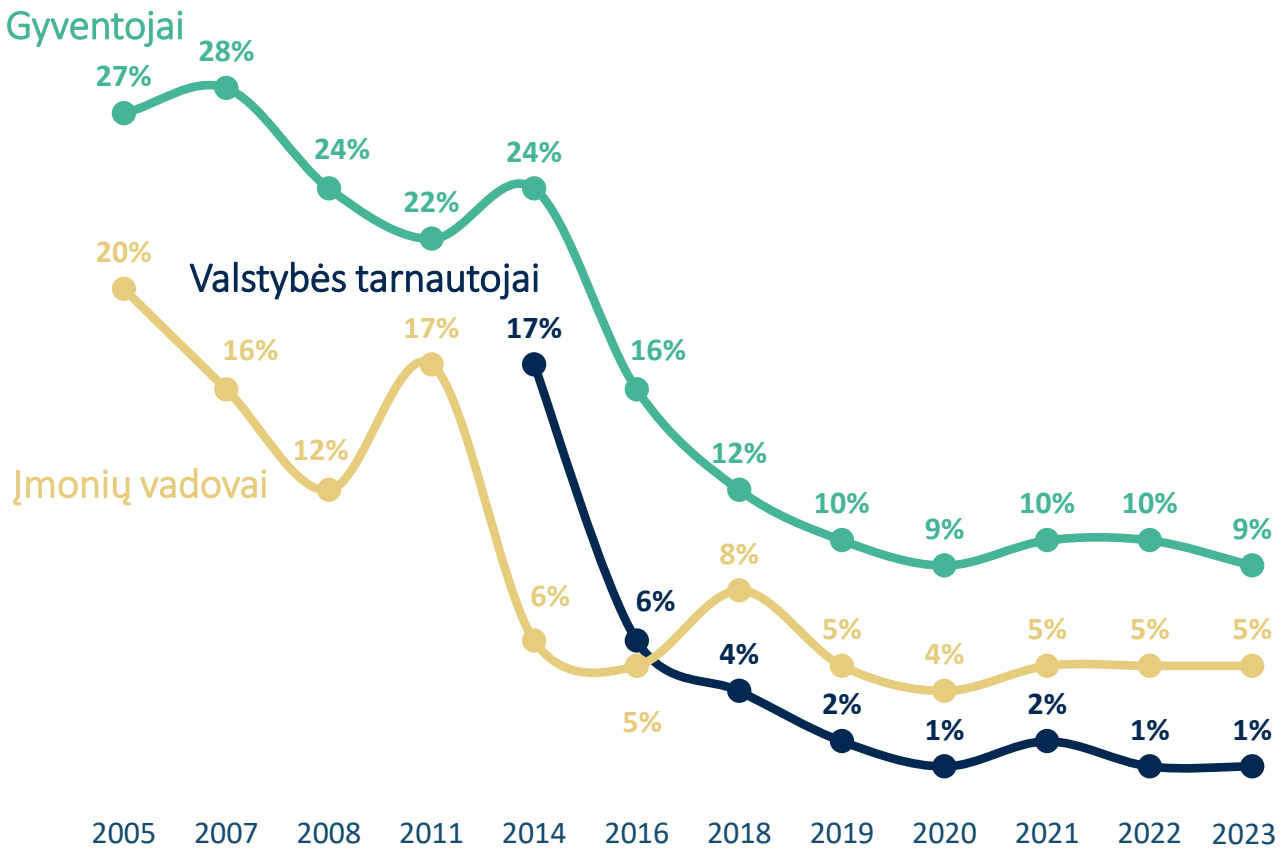

Kyšininkavimo indeksai: TOP 3

Dažniausiai kyšių iš gyventojų *reikalavo*:
per 3 m. laikotarpį susidūrę su institucija respondentai***

	2023 m.	2022 m.	2021 m.	2020 m.	2016 m.
RESPUBLIKINĖS LIGONINĖS / KLINIKOS*	12 %	22 %	23 %	16 %	40 %
MIESTO, RAJONO LIGONINĖS*	9 %	18 %	22 %	15 %	36 %
AUTOMOBILIŲ TECH. APŽIŪROS ĮMONĖS / CENTRAI*	9%	9%	10%	8%	13%

Dažniausiai kyšių iš verslo atstovų *reikalavo*:
per 3 m. laikotarpį susidūrę su institucija respondentai***

	2023 m.	2022 m.	2021 m.	2020 m.
APYLINKIŲ TEISMAI**	3 %	4 %	4 %	7 %
SAVIVALDYBIŲ ADMINISTRACIJOS*	2 %	7 %	3 %	1 %
SAVIVALDYBIŲ STATYBŲ SKYRIAI**	2 %	6 %	4 %	8 %

**Institucijose, kur reikalus per penkerius metus tvarkė bent 100 respondentų*
***Institucijose, kur reikalus per penkerius metus tvarkė 30-99 respondentai*
****2023m. tyrime vertintas 3 m., ankstesniuose – 5 m. laikotarpis*

Pranešimo apie korupciją potencialas

Pranešimas apie korupciją

GYVENTOJAI

Žino, kur pranešti	Pranešty	Pranešė
58 %	13 % ↓ 4%	5 % ↓ 9%

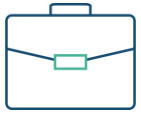

ĮMONIŲ VADOVAI

Žino, kur pranešti	Pranešty	Pranešė
71 % ↓ 5%	26 %	20 % ↑ 13 %

VALSTYBĖS TARNAUTOJAI

Žino, kur pranešti	Pranešty	Pranešė
71 % ↓ 18%	50 % ↓ 16%	14 % ↓ 10%

Nepranešimą pateisinančios priežastys

Prašau išsirinkti tris priežastis, kurios galėtų pateisinti nutylėjimą apie kyšio davimą ar paėmimą

Gyventojai

Nėra prasmės, nes nenuteis	56% ↑ 10 %
Pranešę nukenčia skaudžiausiai	48%
Nežino kur pranešti	34% ↑ 19 %

Įmonių vadovai

Pranešę nukenčia skaudžiausiai	48%
Nėra prasmės, nes nenuteis	37%
Visi žino, niekas nepraneša	29%

Valstybės tarnautojai

Pranešę nukenčia skaudžiausiai	44% ↑ 15 %
Nėra prasmės, nes nenuteis	42% ↑ 19 %
Nėra įsitikinę, kad tai korupcija	38% ↑ 7 %

Rodyklėmis žymimi statistinę paklaidą peržengiantys pokyčiai, lyginant su 2022 m.

Korupcijos rizikos sveikatos apsaugoje

Sveikatos priežiūros sektorius ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje susiduria su sisteminės korupcijos reiškiniais, kurie dažniausiai būna tiesiogiai susiję su:

- antikorupcinės aplinkos nebuvimu;
- prastu įstaigų valdymu;
- teisinio reglamentavimo spragomis;
- palankių tam tikroms grupėms ir (ar) asmenims sprendimų priėmimu;
- interesų konfliktais;
- neteisėtomis įtakomis vykdant viešuosius pirkimus;
- priimant farmacijos sektoriui reikšmingus sprendimus;
- paramos teikimu sveikatos priežiūros įstaigoms;
- neteisėtu lobizmu.

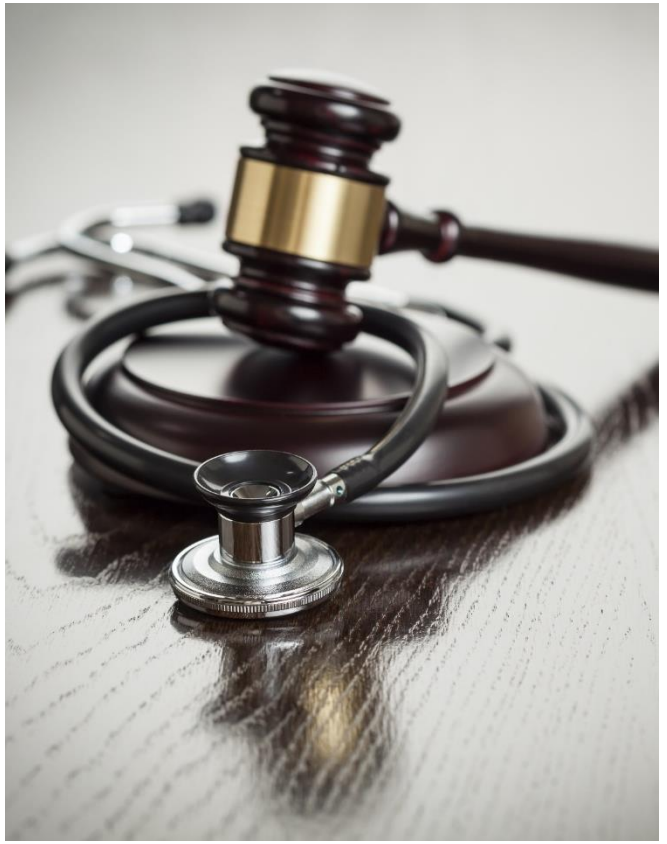

Priežastys, lemiančios smulkiąją korupciją sveikatos sektoriuje:

- ✓ gydytojų ir pacientų nesąžiningumas;
- ✓ toleruojamas nepotizmas (ryšiai, pažintys);
- ✓ teisinio reguliavimo spragos;
- ✓ neaiškios administracinės procedūros ir nepakankamas jų viešumas;
- ✓ nepakankamas informacinių technologijų panaudojimas;
- ✓ nepakankami kontrolės mechanizmai;
- ✓ nepakankamas visuomenės įtraukimas į aktualių problemų sprendimą.

Pasekmės

Sisteminė korupcija:

- mažina Lietuvos gyventojų pasitikėjimą sveikatos priežiūros sistema;
- lemia didelius įstaigų ir valstybės finansinius nuostolius;
- skatina ir smulkiosios korupcijos atsiradimą.

Smulkioji korupcija:

- apima platų žmonių ratą;
- turi ypač neigiamą moralinį poveikį Lietuvos gyventojams;
- Kenkia įstaigos bei gydytojų reputacijai.

Smulkiosios korupcijos apraiškos

➢ **Dažniausiai <u>smulkiąją korupciją</u> teikiant asmens sveikatos priežiūros paslaugas <u>sukelia:</u>**

- neteisėti **pacientų atlygiai** medikams **siekiant gauti kokybiškas** asmens sveikatos priežiūros **paslaugas;**
- neteisėti **pacientų atlygiai siekiant gauti** tam tikrą procedūrą, **gydymą be eilės;**
- įvairių sveikatos **pažymų klastojimas** pacientų prašymu;
- fiktyvių nedarbingumo pažymėjimų išdavimas;
- nepagrįstų siuntimų į reabilitacijos įstaigas išdavimas;
- nepagrįsti medikų sprendimai ir siuntimai į NDNT dėl slaugos skyrimo, nedarbingumo lygio nustatymo ir pan.

Sisteminės korupcijos apraiškos I

- **Neskaidrūs viešieji pirkimai**
  - Neužtikrinama tiekėjų konkurencija;
  - Netinkamai valdomi darbuotojų vieši ir privatūs interesai;
  - Neskaidriai gaunama ir panaudojama parama;
  - Apmokėjimas už fiktyviai atliktus darbus, suteiktas paslaugas.

- **Farmacijos atstovų įtaka**
  - Neskaidrūs sveikatos priežiūros įstaigų ir farmacijos atstovų santykiai.

Sisteminės korupcijos apraiškos II

- **Neskaidrus įstaigų valdymas**

  - Sveikatos priežiūros specialistų darbas privačiame ir valstybiniame sektoriuose;
  - Fiktyvūs įdarbinimai;
  - Nepakankama skaitmenizacija ir informacijos viešinimas.

Asmeninės pastangos

STT E. mokymo platforma

- Viešajam ir privačiam sektoriams bei visuomenei;
- Pasiekiama bet kur ir bet kada;
- Aktualiausia informacija vienoje vietoje;
- Išduodami sertifikatai liudijantys kvalifikacijos kėlimą;
- Nemokama.

Daugiau informacijos – emokymai.stt.lt

Statistika (2021 rugsėjis – 2023 gruodis)

55729
vartotojų

79472
sertifikatų

Mokymų temos:

1. Korupcijos samprata,
2. Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos,
3. Interesų konfliktai,
4. Dovanų politika,
5. Pranešėjų apsauga,
6. Sveikatos apsauga,
7. Viešieji pirkimai,
8. Savivalda,
9. Privatus sektorius,
10. Tarptautinis papirkinėjimas,
11. Tarptautinis papirkinėjimas (*anglų k.*),
12. Personalo patikimumo užtikrinimas,
13. Nacionalinė antikorupcinė sistema,
14. Korupcijos prevencija visuomenei,
15. Ūkio subjektų priežiūra,
16. Švietimo įstaigos.

STT antikorupcinio švietimo vaizdo paskaitos

Temos:

- *Įvadinė paskaita*
- *Dovanų politika*
- *Interesų konfliktai*
- *Viešieji pirkimai*
- *Pranešėjų apsauga*
- *Sveikatos apsauga*
- *Užsienio pareigūnų papirkimas*

Paskaitas rasite STT „Youtube“ kanale: https://www.youtube.com/@sttspecialiujutyrimutarnyb8123

Ką galime padaryti patys?

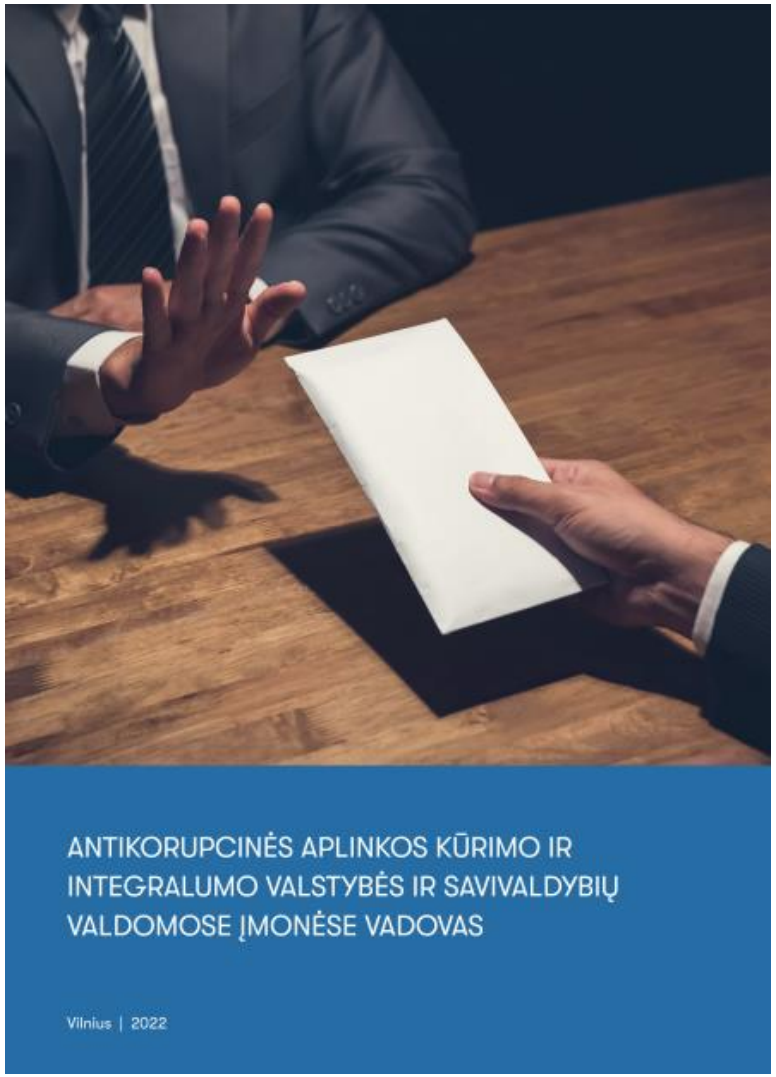

Skaidrumo akademija skaičiais

61	38	27	7260
Dalyvis	Mentoriai	Renginiai	Dalyvių renginiuose

Tai gerosios antikorupcinės praktikos mainų vieta, kur didžiausią patirtį sukaupę ir aukščiausią kompetenciją turintys skaidrumo standartų ekspertai dalijasi patirtimi ir patarimais, kaip organizacijoje kurti korupcijai atsparią aplinką.

Skaidrumo akademijos organizatorius – Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba.

Skaidrumo akademijos gerųjų patirčių mainus inicijuoja Lietuvos Respublikos Prezidentas

Prievolė pranešti

Jei esi valstybės tarnautojas ir susidūrei su korupcija, turi žinoti:

Nuo 2019 m. sausio 1 d. valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo apie jam žinomą korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką privalo pranešti STT, prokuratūrai arba kitai ikiteisminio tyrimo įstaigai.

Valstybės tarnautojas turi pranešti apie tokią veiką, jei jis gavo duomenų apie ją arba pats stebėjo ar kitaip fiksavo šios veikos padarymą.

Apie tokią veiką asmuo turi pranešti per įmanomai trumpiausią laiką nuo sužinojimo momento.

STT, prokuratūra arba kita ikiteisminio tyrimo įstaiga užtikrins tokio valstybės tarnautojo asmens duomenų konfidencialumą ar anonimiškumą.

Asmenims, pranešusiems apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, gali būti taikomos pagalbos, apsaugos ir skatinimo priemonės.

Kaip pranešti STT: www.stt.lt, pranesk@stt.lt;
24/7 karštoji linija (8 5) 266 33 33

Kaip pranešti apie korupciją?

Atvykti į **STT atstovybę**

Skambinti
(8 5) 266 3333

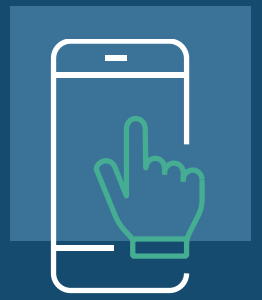

Atsisiųsti programėlę **„Pranešk STT“**

Rašyti el. paštu
pranesk@stt.lt

Pranešti internetinėje svetainėje **www.stt.lt**

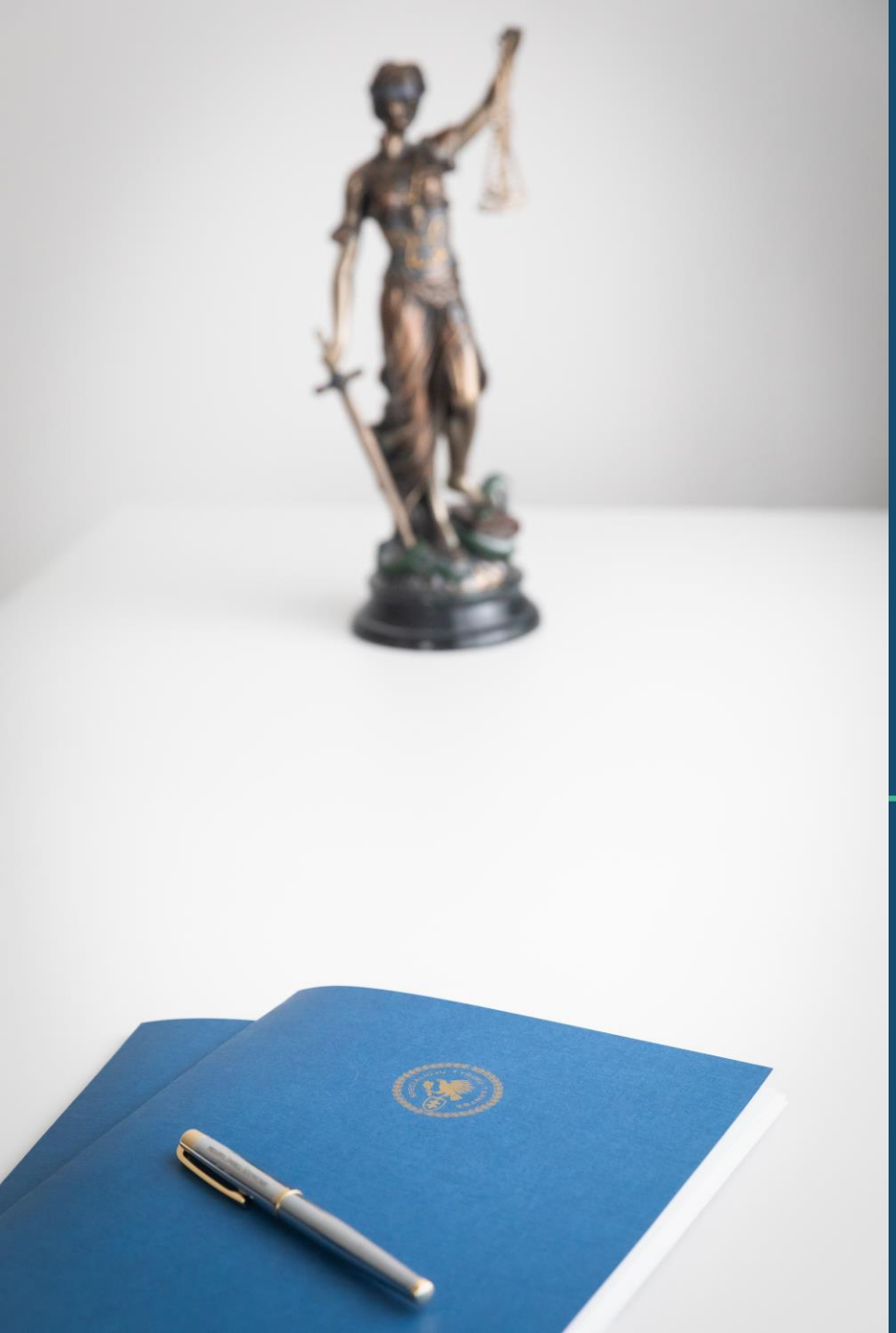

Klausimai?

Daugiau Informacijos:

Ačiū už dėmesį!

Daina Paštuolienė
Vyriausioji specialistė
Antikorupcinio švietimo skyrius
El. paštas: daina.pastuoliene@stt.lt
Tel. 0 706 63321